

BEELDEN DIE U GAANDE HOUDEN

De zomer van 2009 zal in Amsterdam Zuid op de snijlijnen van de Apollolaan en de Minervalaan tot de verbeelding spreken. Met een uitstraling tot in alle hoeken van de Beethovenbuurt en met echo's die, naar verwachting, zullen doorklinken in heel de stad Amsterdam, waarvan deze buurt toch een bijzonder stadsdeel is. Wat al jaren om antwoord vraagt, wordt nu voor het eerst op grote schaal beantwoord, met als uiteindelijke bedoeling Berlage's ruime schepping haar oorspronkelijke functie terug te geven. De Apollo- en Minervalaan waren ooit tracés om elkaar te ontmoeten, al flanerend of een luchtje scheppend, een vorm van ontmoeting en verpozing, met de kans de blik te verbreden. De buurt mist echter, wat ongemakkelijk en in zekere zin gelaten, al vele jaren deze vormen van ontmoeting. Dit gemis heeft een eigen oorzaak, met opmerkelijke en kwetsbare kanten. Het wordt tijd dat er een brug geslagen wordt naar de huidige samenleving. Beeldende kunst, met name sculpturen van gerenommeerde en jonge kunstenaars, kunnen hierbij een rol van betekenis spelen. Er is in de nazomer een beeldenroute uitgezet die kan worden opgevat als een uitnodiging in beweging te komen en met open ogen de eigen woon- en leefbuurt op een nieuwe manier te ervaren. Ook is het een uitnodigend gebaar naar bewoners van andere delen van Amsterdam om op een verrassende wijze kennis te maken met dit domein van Amsterdam Zuid. Wel degelijk een deel van geheel Amsterdam.

Er is in de loop van de laatste jaren een groeiende behoefte ontstaan om in dit stadsdeel elkaar meer aan te spreken. En tevens te benadrukken dat deze buurt natuurlijk bij heel Amsterdam hoort en er niet langer bij mag hangen, als alleen maar exclusief en van een zogenoemde betere stand doortrokken.

Hoe doorbreekt men het door de jaren ontstane beeld van dit stadsdeel? Dit Zuid staat immers te boek als een buurt waar nogal wat mensen wonen die hoogopgeleid zijn, met goede maatschappelijke posities, ruim wonend onder mooie baksteenarchitectuur. Een buurt die kennelijk ook niet voor de politiek urgent is. Maar wel een prachtwijk in een bijzondere zin van het woord. Echter belast met een aantal sluimerende blokkeringen en niet losgekomen van enige vooroordelen.

Deze vraag kwam de laatste jaren bij een aantal mensen die op de een of andere manier met dit stadsdeel zijn verbonden bovendien. Er ontstond een uitvoerige gedachtewisseling, er kwam een plan op tafel van kunstadvieskantoor *United Art Consult* te Amsterdam. Het moest gaan om een nieuwe beleving van dit deel van Amsterdam-Zuid. Met de volle overtuiging en de vasthoudendheid van projectdirecteur Cintha van Heeswijck-Veeger werd het niet een papieren plan maar meteen een daadwerkelijke zaak. De roep om meer gemeenschapszin en sociale beweging werd vastgelegd in de statuten van *Stichting ArtZuid*. Zij wil op een bijzondere en op een in het oog springende manier de gemeenschapszin stimuleren en de interactie met andere delen van de stad op een laagdrempelige en aantrekkelijke wijze een duw in de goede richting geven. De richting wordt symbolisch duidelijk op een wandelroute waar architectuur, natuur en sculptuur met elkaar én met de passanten in tweespraak gaan. Noem het geheel ook een bijzondere opmaat naar de toekomst. Hier wordt alvast een voorruimte geprofileerd naar de nieuwe poort van Amsterdam, al voor een deel gevormd op de Zuidas en rond WTC Station Zuid. Door deze grootstedelijke ingrepen zal Amsterdam aansluiting vinden bij de Europese eigentijdse urbanisatie en zal het karakter van de Beethovenbuurt veranderen en sterker naar de toekomst wijzen. De verbindende tekst ligt

hier, zo kan men het stellen. Het gaat niet alleen om ontsluiting maar ook om aansluiting. Niet alleen bij de Zuidas, maar ook bij het Museumplein dat slechts op 10 minuten lopen ligt. Dat Stichting ArtZuid deze gedachten oppikt, ligt in het verlengde van haar eigenlijke doelstelling, namelijk door middel van kunst mensen bij elkaar brengen, de blik op het eigen domein verbreden en de kruisbestuiving met andere stadsdelen op een bijzondere manier bevorderen.

De mensen van ArtZuid nemen ons deze zomer mee naar Berlage's Apollolaan en Minervalaan. Tien weken lang zijn daar in de perken en onder de bomen beelden in allerlei opvattingen en kwaliteiten te zien. Het is alsof de hand van een reus trefzeker beelden en installaties, ruimtelijke sculpturen en plastische situaties heeft neergelegd in de parkachtige middenplantsoenen. De kunst binnen de perken, de zichtlijnen van de tracé's en de symmetrische bouwvolumes van dit gedeelte van Zuid vormen het decor voor de veelkantige kunstwerken. Een klassieke én actuele wereld van plastische kunsten, waarmee ook internationaal de toon wordt gezet. Jong en oud kunnen wekenlang daar een verrassend ommetje maken. Kunst als kans op ontmoeting.

De Goudkust

Niet iedereen krijgt bij het noemen van Apollolaan of Minervalaan eenzelfde beeld voor ogen. Het ligt er maar aan vanuit welk standpunt men dit rijk beboomde deel van Amsterdam bekijkt, vanuit welke richting ook en achtergrond, letterlijk en figuurlijk. De namen staan voor een door allerlei geschiedenissen en sociale ingrepen bepaald beeld. De aanleg alleen al, de bijzondere architectuur, die een wereldnaam kreeg, de bomen en plantsoenen vormen samen een karaktervol stadsbeeld dat niet zomaar van de straat is. Haar geschiedenis begon zo'n tachtig jaar terug, met de ambitieuze aanleg van het Plan-Zuid naar de visie van architect Berlage; een nieuwe wijk die de stedenbouwkundige betekenis van een verrommelde hoofdstad moest opvijzelen in de vaart van een nieuwe tijd. Met de Eerste Wereldoorlog achter de rug en de Olympische Spelen in het verschiet, goed voor de internationale uitstraling van de naam Amsterdam. Nederlandsch-Indië bestond nog, er was nog geen sprake van rampspoed geboren, nog niks ogenschijnlijk verloren. Aan Floor Wibaut, de langst zittende SDAP-wethouder Volkshuisvesting van Amsterdam ooit, ook wel 'de onderkoning' genoemd, was het mede te danken dat door zijn voortvarende aanpak van volkshuisvesting een stedenbouwkundig hoogstandje in Amsterdam-Zuid op palen werd gezet. Terwijl hij, niet eenkennig, zijn naam ook voor altijd verbond aan stadsdelen als Betondorp, Spaarndammerbuurt, Rivierenbuurt en Stadionbuurt. Licht, lucht en ruimte was het devies, groen werd belangrijk, goede woningen onder architectuur. Toen het af was, kwam de hele wereld kijken, in bijna elk stadsdeel was het begrip 'Amsterdamse School' zichtbaar geworden, zij het gevarieerd. Sommige delen sprongen er als extra bijzonder uit. Door aanleg, karakter en architectuur is Zuid zo'n hoofdstuk apart; een 'duur' deel van de stad waaraan echter door allerlei maatschappelijke verschuivingen lang niet iedere Amsterdammer dezelfde boodschap heeft. Klassieke namen als Apollo en Minerva, om er twee te noemen, roepen een sfeer op van ruim boven de sociale woningbouw uitstijgende voornaamheid; twee godheden van het oude Griekenland en Rome die in de mythologie het goede bevorderden en een beschavende invloed uitoefenden. Vooral dat laatste moet de bedenkers van dit deel van Amsterdam Zuid voor ogen hebben gestaan. En Berlage liet zich daarin ook niet onbetuigd. Hij hield zich immers met hart en ziel bezig met de relatie tussen kunst en maatschappij. Dat bleek al uit een lezing *Schoonheid en samenleving* die hij in 1917 uitsprak. Zijn oriëntatie tendeerde tevens naar een socialer wereldbeeld, al lijkt deze tendens gezien de status van dit deel van Zuid in de loop der jaren aan bloedarmoede te lijden.

Apollo. Hij was de belichaming van de klassieke Griekse Geest en stond model voor de redelijke en geciviliseerde kant van de menselijke natuur. Op zijn Amsterdams vertaald kwam het erop neer dat de nieuwe bewoners van dit stadsgedeelte redelijk en geciviliseerd zouden zijn. Hetgeen dan ook in de loop van de eerste jaren op een degelijk burgerlijke manier zijn beslag kreeg. Al in de jaren voor de ingrijpende Tweede Wereldoorlog kreeg de buurt een gouden randje, met uiteenlopende reacties. Er werd lovend of misprijzend gesproken van 'de goudkust' en in de verzuilde kranten van die dagen, uitgaande van verschillende politieke uitgangspunten, werd er zeer uiteenlopend over de schepping van Berlage gedacht. Intussen werd daar niet alleen mooi en ruim behuisd gewoond, er werd ook op straat verkeerend, geflaneerd onder het nieuwe groen, een aspect van het dagelijkse leven dat wij ons nu niet meer kunnen voorstellen.

Andere tijden

Hoe snel en onverbiddeijk de tijden kunnen veranderen, blijkt met betrekking tot Oud Zuid uit één voorbeeld dat veelzeggend genoemd mag worden. Een voorbeeld overigens uit vele andere.

Op zaterdag 15 juni 1935 werd aan het Olympiaplein te Amsterdam Zuid door Koningin Wilhelmina het monument onthuld ter ere van de nagedachtenis van generaal J.B. van Heutsz. De buurt rook nog van een zelfverzekerde nieuwigheid en de ogen van de natie - ter land, ter zee en in de lucht - waren op die zaterdagmiddag gericht op wat een triomfantelijke plek zou worden. Nog geen tien jaar later zou dezelfde vorstin aan hetzelfde Nederlands-Indië, dat door de bewierookte Van Heutsz geheel onder Nederlands gezag was gebracht, de onafhankelijkheid beloven!

Zelden heeft de geschiedenis zo vlug haar bakens verzet. Hoe ver vandaag de gedachtewereld van de jaren dertig tot en met de oorlog van ons vandaan ligt, blijkt uit de bij de onthulling gehouden toespraken. Ook de kranten lieten zich in eenzelfde toonzetting niet onbetuigd. Uit een redactioneel artikel in

Het Handelsblad van 14 juni 1935, één dag voor de onthulling: *...het heeft 11 jaar moeten duren vóór men, in de hoofdstad des lands, waar wél een standbeeld was opgericht voor de grooten afbreker Domela Nieuwenhuis, buiten de begraafplaats onder de levenden, een monument kon onthullen voor den grootsten opbouwer dien ons volk, na Coen, heeft voortgebracht, voor onzen koloniale Napoleon, Van Heutsz.*

Een tekst die precies de nationale gevoelens vertolkte, terwijl de wereld op het punt stond voorgoed een ander aanzien te krijgen. God, Oranje en Nederland vormden ogenschijnlijk nog een veilige eenheid. Er kon rustig worden geslapen. Maar vijf jaar na deze onthulling marcheerden Duitse soldaten door de buurt en was er geen sprake meer van een vanzelfsprekende beleving van de droom van Berlage, laat staan van vrij en onbekommerd flaneren in je eigen optimistische woonomgeving.

Als woon- en leefbuurt nieuwe stijl, als dagelijkse ontmoetingsplaats, werd ook juist dit deel van Amsterdam belaagd door een dodelijke dreiging die open zou barsten met het wegvoeren van velen van haar joodse medebewoners. De 'goudkust' kreeg een bittere duiding. De veelbelovende opbloei van deze nieuwe wijk werd diep insnijndend in haar ontplooiing getroffen. Het verlies, het verdriet, de reacties en natrillingen zijn tot op de dag van vandaag voelbaar, ook al wijken die donkere jaren steeds verder terug in de levende herinnering, van ouderen, alleenstaanden en mensen die het hebben meegemaakt, van families waarvan velen het niet hebben gered en van degenen die het verhaal kunnen doorvertellen aan hun kinderen.

Het is eerlijk vast te stellen dat de doem van de oorlog vele jaren is blijven rondwaren in deze buurt. Dat is een zeer menselijke zaak, want de namen moeten genoemd blijven, zoals ook de jaarlijkse herdenking moet blijven op de Apollolaan bij de drie bronzen figuren; een onverzettelijk teken van verbondenheid en een blijvende herinnering aan het noodlottige vertrek van vele joodse medeburgers en andere burgers die uit represaille werden geëxecuteerd. Met in het verlengde daarvan de voor altijd durende betekenis van vrijheid en die niet aflatende afwijzing van welke discriminatie en onderdrukking ook. Zodat de herdenkingen een verbrede uitstraling hebben gekregen die ook de toekomstige generaties zal bevruchten.

Jan Havermans (1892-1964) Monument voor de gefusilleerde verzetsstrijders, geplaatst in 1954

Dat de buurt in de loop van de naoorlogse jaren door velen gezien bleef in het grijs van de oorlog is een feit. Bovendien ook nog eens een buurt die op de een of andere manier buiten de toenemende kritische tendensen leek te blijven, een stadsdeel zonder een levende ontmoetingsplaats, ook al kennen velen hier velen. En zijn er kringen van ons kent ons. Maar dan is er sprake van individuele betrekkingen en niet van een meerzijdige en laat staan van een multiculturele ontmoeting. Dit gemis wordt in toenemende mate gevoeld. Terwijl de buurt in het geheel van de stad Amsterdam nogal buiten de boot lijkt te vallen.

De Opzet

Nu wij zovele jaren verder zijn, beland in een sterk veranderde samenleving met als een van de tekens van een nieuwe tijd het aangepaste en gerestaureerde monument aan het Olympiaplein dat definitief de naam kreeg van het Monument Indië Nederland (zodat er geen

misverstanden over kunnen voortleven), is het symbolisch te noemen dat dit monument een van de beginpunten is van de beeldenroute die door ArtZuid is uitgezet.

“ Ook voor mensen die de schoonheid van het plan Berlage in Amsterdam-Zuid al hebben ervaren, zal er een dimensie aan worden toegevoegd door sculpturen die wij hier neerzetten, waardoor – om maar één aspect te noemen – de zichtassen en de ruimtelijke opzet extra opvallen.” Aldus Cintha van Heeswijck-Veeger die al lang met het idee rondliep dat de Apollolaan en de Minervalaan zich prachtig leenden voor een veelkantige beeldenroute. Zij vond in de architect Roberto Meyer en de acteur, programmamaker, dichter, fotograaf en beeldend kunstenaar Michiel Romeyn creatieve meedenkers. Een tweetal dat op eigen terrein al van zich deed horen. Roberto Meyer is de maker van het wonderlijke ING kantoor, een toonzetter binnen het gehele gebied van de As van Zuid. Michiel Romeyn liet zich vele malen niet onbetuigd in de beeldende kunst en letterkunde. Hij staat bekend als een non-conformist, met een scherpzinnig gevoel voor humor, waarin hij de maatschappelijke onderstromen in de samenleving loepzuiver weet te raken. Hij bezocht ateliers van de levende kunstenaars die in aanmerking zouden kunnen komen voor een bijdrage op deze route.

De keuze van de ‘beelden’, om deze samenvattende benaming maar te gebruiken, is een veelzijdige geworden. Ze zijn afkomstig van kunstenaars, particulieren, bedrijfscollecties en musea. De medewerking is hartverwarmend en wijst op een creatieve vorm van meedenken die door de stijl en de bedoeling van de onderneming gevoed wordt. Het is tenslotte een particulier initiatief. Het bewijst maar weer eens dat, waar officiële loketten gesloten blijven, de kansen om een dergelijke route op te zetten uit eigen overweging worden geschapen en dat men zich niet heeft laten ontmoedigen door de verschraling van welke overheid dan ook. Wat nu als beeldenroute is neergezet mag van alle kanten bekeken worden. Het zal jong én oud aanspreken.

Er is voor de inhoudelijke opzet van de route niet uitgegaan van een strikt omschreven thema. Er is bewust niet gekozen voor een dwingende kunst- historische invalshoek, noch voor een route waar theorie en praktijk door geleerde voetnoten het eigenlijke zicht beperken of versluieren. Er is gewoon en heel direct uitgegaan van de bestaande situatie, het gekende woongebied, zoals het zich in het dagelijks leven voordoet, met wat er aan architectuur, wandelpaden en groen aanwezig is.

Het geheel is van twee kanten benaderd. Eerst vanuit de keuze van de inrichters, met reeds bestaande beelden uit verschillende disciplines en voorts vanuit de kijk van jonge kunstenaars die daarna speciaal op deze ArtZuid-route met beelden hebben gereageerd. Wat dit laatste betreft noemen wij hier Florentijn Hofman, Jasper Niens, Olaf Mooij, Harold de Bree en Tom Claassen. Ook Tim Ayres en Lawrence Weiner lieten zich door de locatie van de route inspireren. Er zijn vernieuwende en soms onthutsende accenten aangebracht, met Berlage als decor, naast klassieke, zo als een onbeschadigd origineel gietsel van *De Denker* van Auguste Rodin op de Minervalaan, waar verderop, bij de Stadionweg onder de bomen de zogenaamde *Amsterdamse Denker* al vele jaren zit te peinzen hoe het nou verder moet met deze buurt. De beide lanen liggen midden in het Plan Zuid van Berlage. Stedenbouwkundig is dit plan één van de meest interessante woon- en leefbuurten ter wereld. Dat kan een genot zijn wanneer men er functioneel goed mee omgaat, dat kan een last zijn als men niet meer weet hoe opnieuw er nieuw leven ingeblazen moet worden voordat de vrolijkheid achter de gevels verdampt en er toch weer een behoorlijk gesloten en naar binnen gekeerde buurt over blijft.

Wandelen

Curator Michiel Romeyn groeide op in de Beethovenbuurt. Bij de keuze van de kunstenaars en beelden staat hem enige vrolijkheid zeker voor ogen. Maar ook heeft hij aan contrapunten gedacht, aan de verschillende opvattingen van wat een beeld niet allemaal kan zijn, van statig tot beladen, van prikkelend tot onbegrijpelijk maar wel gek. Beelden ook die de tongen los maken. De gekozen kunstwerken dateren uit de periode van het ontstaan van Plan-Zuid tot aan de dag van vandaag. Binnen dat tijdsbestek zijn zij aan hun openbare leven begonnen. Zij reflecteren ook de veranderingen en grensverleggingen in de verschillende disciplines van de moderne beeldende kunst. Architect Roberto Meyer liet zijn hand boven het plan zweven en plaatste de beelden daar waar ze aan hun dialoog met de bijzondere stedenbouwkundige omgeving het best tot hun recht kunnen komen.

Men wordt nu uitgenodigd dit allemaal zelf onder ogen te zien. Wandelen betekent voortdurende verandering, met eigen ogen zien wat voorbijgaat of wat blijft kleven op het netvlies en wat je mee naar huis neemt omdat het een indruk achterliet. *You never walk alone!* Dat mag er in dit geval best bij.

Ossip Zadkine mocht op deze route niet ontbreken. Zijn beeld *La Demeure Humaine* is door De Nederlandsche Bank uitgeleend. Het komt, eerlijk gezegd, hier op de Apollolaan beter tot zijn recht dan aan het Frederiksplein. Bovendien is het nu een goed zichtbare een hommage aan Zadkine zelf, die immers na de oorlog Nederlandse jonge kunstenaars in zijn Parijse atelier opleidde en hen de kans bood, na de oorlogsjaren van isolement, aansluitingen te vinden bij de actuele en mondiale kunst, zoals deze zich na de bevrijding ontplooiden. Rond die categorie kan men kunstenaars plaatsen als Shinkichi Tajiri, de Amerikaans -Japanse Nederlander die ook al bij Zadkine studeerde en de mentaliteit van Cobra verstond. Zijn *Machine no. 4*, gemaakt uit allerlei metalen fragmenten, baart nog steeds opzien en is geplaatst in het Hilton Hotel. Ook zijn tweede beeld *Wachter1* is een voorbeeld van gebruik van andere materialen dan de klassieke, een expressieve constructie uit afgedankte metalen. Voegen we daar *De Gezusters* van Carel Visser bij, als 'dingen' die zó in de ruimte zijn gelegd dat de relatie met de natuur blijft bestaan. De streng abstract-geometrische metalen *Kubusconstructie* van André Volten is een mooi voorbeeld van een monumentale sculptuur die verbanden legt met architectuur en stedenbouw. In zijn oeuvre, zo is gezegd, voelt men de polsslag van De Stijl. Dus niet misplaatst in deze omgeving. Het beeld *Venice Angel* van de Amerikaan Guy Dill is een expressieve variatie van abstract-geometrische sculptuur uit de tweede helft van de vorige eeuw.

De deelnemende kunstenaars komen uit de meest uiteenlopende richtingen van de moderne beeldende kunst. In de opzet van de route is dit niet zonder betekenis. Het symboliseert de veelzijdigheid van het menselijke vermogen om op een onverwachte situatie te reageren, om de werkelijkheid met nieuwe ogen te bekijken. De verbeelding aan de macht, riep men al in de jaren zeventig.

De *Circulatory* en *Soundbike* van Olaf Mooij bijvoorbeeld maken duidelijk dat bepaalde kunstwerken niet per se in een museum of galerie horen. Bij hem wordt de straat kunst. Veel mensen hebben iets met een auto of een fiets. Mooij laat zien wat daar allemaal mee mogelijk is zonder dat het idee auto of fiets verdwijnt. De *VW Van* van de Oostenrijkse kunstenaar Erwin Wurm zendt weer een andere kijk op het dagelijks leven uit. Alles wat hem op straat omringt kan aanleiding zijn tot een nieuwe situatie, zoals hier niet zonder gevoel voor humor, waardoor het juist weer serieus wordt. De Belg Panamarenko sluit daar lichtvoetig op aan met

zijn *Brazil*. Door zijn fantastische beeldtaal met thema's als vliegen en luchtschepen wordt hij gerekend tot de schepper van een moderne mythologie. Zo gewichtloos als hij weet te stijgen, zo vast gegrond is het beeld *Bronze Blockhead* van het Amerikaanse enfant terrible Paul McCarthy, de man wiens beelden afkeer naast schaterlach veroorzaken, een kwestie van kitsch, onderbuik en geleende beeldtaal. Een beeld met verwijzingen naar bekende vormen. Zoals Bruno Gironcoli dat ook doet met zijn uit gegoten aluminium samengesteld monochroom gekleurde *Fingerhüte*, een knipoog naar de kilheid van de mechanische wereld. Nog meer verwijzingen. Neem Joep van Lieshout met zijn *The Good, the Bad and the Ugly* uit zijn beroemde atelier, waarmee hij de toeschouwer in verwarring brengt omdat de situatie uit het dagelijkse verkeer die hij scheidt gewoon én tegelijk ongewoon is. Onder de naam *BikiniBar* creëert Van Lieshout ook nog een nostalgische ontmoetingsplaats, waar ouderen die zich daartoe voelen aangesproken op zitzakken en in een soft sfeertje hun eigen hangplek kunnen scheppen. Het is een werk dat alleen al door zijn formaat opvalt en sterk contrasteert met de omgeving. De ondertitel mag als een knipoog worden opgevat: *Meetingpoint for elderly people*. Nostalgie kent vele vormen. Van hem naar de klassieker Rodin is een reuze stap, maar er ligt dan ook een lange geschiedenis van veranderende opvattingen en grensverleggingen in de beeldende kunst aan ten grondslag. Intussen vraagt *Puff Marshie* van de Japanse Pop Art kunstenaar Yoshitomo Nara met liefelijke geloken blik om onze aandacht, ze ziet er schattig uit, maar kijk uit! De *Fat Lady* van Chinese kunstenaar Zhang Hongbo zet haar beste beentje voor en laat zich in volle omvang portretteren.

Three Men en *Carcrash* van Tom Claassen zijn typische voorbeelden van zijn passie voor het oppervlak van het beeld en wat daaronder lijkt te zijn, vooral hoe je aan de buitenkant de binnenkant kunt vermoeden. De verhulde auto lijkt behoorlijk geraakt te zijn. De Belgische zand, ijs- en sneeuwbeeldhouwer Kim De Ruyscher heeft zijn beeld *Inside* in het gras gelegd als een geheim. De Oostenrijker Franz West toont mengvormen van sculpturen en installatiekunst die hij filosofische namen geeft als *Sphairos* en *Flatus*. Door de eenvoud van deze beelden voegen zij zich heel natuurlijk in de groene ruimte.

Dat de *Concrete Structure no. 5* van Harold de Bree in deze route is opgenomen als reconstructie van een openbaar verschijnsel dat alles met de oorlog te maken heeft gehad, mag worden uitgelegd als een herinnering aan de jaren dat ook in dit deel van de stad Amsterdam de onvrijheid en het afgesloten zijn als een zware last werd ervaren.

Een paar apart vormen Florentijn Hofman en Michael Kienzer. Beiden hebben in hun inzending de aantasting verbeeld; de titels zeggen het al: *Rottend Fruit en Wespen* en *Parasites*. Hofman wil dat door zijn werk de toeschouwer zijn dagelijks omringende omgeving opnieuw en met andere ogen ervaart; de Oostenrijker Kienzer gebruikt materialen als aluminium voor zijn installaties om een idee van aantasting op te roepen. Zijn gevoel voor materiaal gaat uit van het verschil tussen warm (hout) of koud (aluminium). Zijn installatie is eerder een situatie dan een object. Wie ook het conventionele begrip beeldende kunst wil doorbreken is de Amerikaan Lawrence Weiner. Hij vormt het om, zijn materiaal is taal. Hier is hij aanwezig met de gevelprojectie *Wegvloeien (met of zonder)*. In zijn werk is de macht aan het woord en aan de teksten. In dit verband moet ook de Japanse markante kunstenaar On Kawara worden genoemd die zijn stem laat gelden in een 'geluidsbeeld' *One Million Years Sound* waarin zijn fascinatie voor het voorbijgaan van de tijd doorklinkt. De vlag *It's a clipper ship!* van de Engelse kunstenaar Tim Ayres suggereert een wereld van snelle reclame slogans. De flarden van zinnen geven echter te denken. *Paperclip* en *Erector III* van Gust Romijn en de beelden *Opposition* en *Hakuin's Home* van Theo Niermeijer staan haaks op elkaar. Romijn zuivert zo veel mogelijk uit en experimenteert met simpele vormen; Niermeijer gebruikt elementen uit de consumptie- maatschappij voor zijn objecten en plaatst ze in een nieuwe context. Hij heeft iets met roest.

De twee beelden *Kop2004* en *Kop2007* van Mathieu Nab in de perken voor de deur van Veilinghuis Christie's aan de Cornelis Schuytstraat, - krachtige onalledaagse signalen, - zijn originele voortekenen van wat verderop de wandelaar te wachten staat. Helemaal aan het andere einde van deze beeldenroute, naast de ingang van Station Zuid, vult tijdens deze periode *CASZuidas* zijn grote scherm met video's van en over eigentijdse kunstenaars. Bewegende beelden in de openbare ruimte, op de grens tussen de as van Berlage en de zich ontwikkelende nieuwe Zuidas. Een visuele verbindende tekst op een locatie waar het een komen en gaan is.

Het Apollofirst Hotel biedt de gelegenheid om te genieten van de documentaire van Manon Lichtveld *Portret Herman Brood*, een indringend portret van een geliefde buurtgenoot. In het nieuwe Citizen M Hotel biedt de film *Identifications* van videokunstenaar Gerry Schum de wandelaar de gelegenheid met een beroemde klassieker kennis te maken. In deze film componeert de kunstenaar beelden en flarden van verbeelding in interactie met werk van moderne en grensverleggende kunstenaars, o.a. Joseph Beuys, Giovanni Anselmo, Stanley Brouwn, Daniel Buren, Ger van Elk, Mario Merz, Ulrich Ruckriem en Richard Serra. Wie deze beeldenroute helemaal uitloopt, stuit onder de bomen van het schaduwrijke tracé in Zuideramstel, richting Station Zuid, op twee plekken waar Jasper Niens een 'situatie' *Wall* en *Block* heeft geschapen. Zijn manier om de openbare ruimte verrassend te ontregelen zodat er een nieuwe verhouding ontstaat, is een intrigerende kant van zijn desoriënterende kijk op stedelijke ruimtes.

Het onverwachte ligt ook aan de basis van het optreden van Paul Goede. Hij 'masseert' het kijken voor wie naar hem wil luisteren; een ambulante meditatieve leraar van de kleur, die op de route uitnodigt een en ander onder ogen te zien via zijn performance *Mental Colors*.

Bijzondere gast, die ook met Zadkine heeft gewerkt, is de Franse kunstenaar Antoine Poncet. Zijn bronzen beeld *Translucide* staat in de buurt van de bronzen *Apollo Offering* van de Franse nieuwe realist Arman. Deze Apollo staat daar sinds 1994 op het licht hellende gras van het plantsoenplein voor het Hilton Hotel, als herinnering aan een eerdere presentatie van moderne kunst, die zich echter beperkte tot de omgeving van het hotel. Er was toen geen sprake van een breed uitgelegd tracé. Of van een directe tweespraak met de gebouwde omgeving. Men heeft nu met de huidige beeldenroute grotere lijnen van ontwikkeling aangegeven. De Apollo van Arman overziet als het ware het geheel en lijkt met zijn tweedelige gestalte en opgeheven armen de bewoners en bezoekers van Zuid vriendelijk uit te nodigen een kijkje te komen nemen.

Er is voor de keuze van de kunstwerken geput uit een breed arsenaal van uitdrukkingsvormen. Met als achterliggende gedachte dat deze keuze de bedoelingen van zo'n internationale sculptuurroute juist zouden moeten benadrukken: de blik verbreden en een brug slaan naar de actuele samenleving. Dat is dus geen strikt kunsthistorische benadering, maar een vorm van al 'zappend' wandelen en met eigen ogen ontdekken wat kunstenaars hebben gezien. Steeds worden kunstenaars, als het goed is, aangezet om datgene aanschouwelijk te maken wat wij, als toeschouwers, ons niet kunnen voorstellen. Nu eens houden zij ons een spiegel voor en nemen zij vindingrijk schijnvertoningen op de hak, dan weer bevestigen zij op een sublieme wijze wat we al vermoeden, maar waarvoor nog geen begrip gevonden is. Het zijn aspecten van de kunst die de doelstelling van deze route onderbouwen.

Wat hier in de nazomer gebeurt, mag gezien worden als een bemoedigend en uitnodigend gebaar naar heel de stad en in het bijzonder naar de hele buurt. Geen massacultuur, maar beelden die de ogen kunnen openen en een brug slaan tussen wat wij menen en denken en wat

er buiten ons gebeurt. Geen goedkope sensatie, maar een doordachte wandeling die ons kan terugvoeren naar wat echt van belang is.

Deze beelden zijn bedoeld om mensen gaande te houden.

Kom maar kijken, loop een stuk mee op en wrijf uw ogen uit.

Frans Duister